

ELÄVILLE JA KUOLLEILLE

Suomi, 2005

Ohjaus ja käsikirjoitus: Kari Paljakka

Pääosissa: Hannu-Pekka Björkman, Katja Kukkola, Johannes Paljakka, Mari Rantasila, Tommi Korpela, Risto Salmi

Tuotanto: Ilkka Mertsola

Kesto: 99 min.

Ikäraja: K11

Genre: draama

Oppimateriaalin tehtävät on laadittu yläasteen oppilaille, lukiolaisille ja ammatillisten oppilaitosten opiskelijoille.

Oppimateriaalin teemoja: suru, menetyksen käsittely, kärsimys, kuolema

Synopsis

Perheen nuorempi poika on kuollut traagisessa onnettomuudessa omakotitalon pihamaalla. Elokuva alkaa onnettomuuden jälkeisestä päivästä ja seuraa hiljaa ja myötätuntoisesti tavallisen perheen – vanhempien ja isoveljen – toipumista ensimmäisen suruvuoden ajan.

VINKKEJÄ ELOKUVAN KÄSITTELYYN

1. Surutyö

”Anna surulle sanat, suru mykkänä särkee sydämen.”

kiinalainen sananlasku

Pohdi sananlaskun paikkansapitävyyttä elokuvan pohjalta.

Miten elokuvan päähenkilöt käsittelivät tapahtunutta?

- isä, äiti, poika
- Miten he reagoivat tapahtuneeseen: puhe, toiminta? Anna konkreettisia esimerkkejä kohtauksista.

Surutyön vaiheet:

Sokkivaihe

Ensimmäisessä vaiheessa ihminen on sokissa: hänen on vaikea uskoa tapahtunutta. Tyypillinen reaktio on ”ei voi olla totta!”. Vaihe saattaa kestää muutamista hetkistä muutamaan vuorokauteen. Sokissa oleva ihminen voi käyttäytyä tilanteeseen sopimattomalla tavalla, esimerkiksi tulipalotilanteessa jähmettyä paikoilleen, kun pitäisi lähteä liikkeelle. Toisaalta hän voi toimia näennäisen rauhallisesti ja aivan järkevästi sisäisestä kaaoksesta huolimatta. Jälkeenpäin hän ei yleensä muista tässä vaiheessa annettuja ohjeita.

Reaktiovaihe

Toisessa vaiheessa ihminen alkaa selvittää, mitä oikeastaan tapahtui. Hän hakee tapahtuneelle selityksiä. Vaihe voi kestää muutamasta viikosta muutamaan kuukauteen. Ihminen yrittää ymmärtää, mitä on tapahtunut, miten ja miksi kaikki tapahtui. Hän ei enää kiellä tapahtunutta. Tässä vaiheessa ihmisellä voi olla monenlaisia

henkisiä ja ruumiillisia tuntemuksia: hän voi olla ahdistunut, itkuinen ja vetäytyvä ja hänellä voi olla syyllisyyden tunteita, ruokahaluttomuutta ja univaikeuksia. Hän voi olla vihamielinen ja syyttää tapahtuneesta muita. Ihminen voi myös peittää surunsa muilta ja saattaa siksi vaikuttaa kylmältä ja tunteettomalta.

Käsittelyvaihe

Kolmannessa vaiheessa ihminen alkaa pohtia, miten hän voisi selviytyä tapahtuneesta. Tämä vaihe kestää muutamista kuukausista vuoteen. Tällöin ihminen hyväksyy tapahtuneen ja pystyy jo ajattelemaan muitakin asioita. Suru on edelleen voimakas, mutta tuskaisuus ja muut tuntemukset ovat lieventyneet. Kriisireaktio voi kuitenkin tässä vaiheessa myös lukkiutua ja muuttua psyykkiseksi häiriöksi (traumaperäinen stressihäiriö), ja tällöin tarvitaan ammattiauttajan apua.

Uudelleen suuntautuminen

Viimeisessä vaiheessa trauman kokenut toipuu lopullisesti. Hän on kyennyt käsittelemään tapahtuneen niin, ettei se enää rajoita elämää. Parhaassa tapauksessa hänestä on tullut vahvempi ja hän on paremmin valmistautunut kohtaamaan vastoin käymisiä.

Lähde: Helenius, Rautava, Tuovinen: *Eväitä elämään – keinoja nuorten elämäntaitojen vahvistamiseksi* (WSOY, 1998)

- Miten surutyön eri vaiheet näkyivät kunkin päähenkilön kohdalla? Oppilaat voi jakaa kolmeen ryhmään, joista jokainen perehtyy yhteen henkilöön (isä, äiti, poika). Purku yhdessä.

Omat selviytymiskeinot traumaattisessa kriisissä:

- Pyydä oppilaita muistelemaan kokemaansa kriisiä (jokin suuri menetys) ja erittelemään käyttämiään selviytymiskeinoja paperille esim. ranskalaisin viivoin.

- Käsitelkää yhdessä oheiset selviytymistyyppit. Pyydä oppilaita tarkastelemaan pareittain tai pienryhmissä omia selviytymiskeinojaan ja pohtimaan, mitä selviytymistyyppiä he lähinnä edustavat.
- Lopuksi oppilaat voivat pohtia, mitä uusia selviytymiskeinoja he voisivat ottaa käyttöönsä.

Selviytymistyyppit:

Älyllinen selviytyjä

- kerää lisää tietoa
- käyttää ongelmanratkaisutekniikkaa
- keskustelee itsensä kanssa
- tekee listan siitä, mitä voisi tehdä.

Tunteellinen selviytyjä

- ilmaisee tunteensa esim. itkemällä tai nauramalla
- kertoo tunteistaan toisille
- käyttää myös ei-kielellistä ilmaisua, esim. tanssia, piirtämistä, musiikkia.

Sosiaalinen selviytyjä

- hakee tukea ryhmästä
- ottaa jonkin tehtävän tai roolin
- ottaa vastaan muiden tuen ja antaa muille tukea.

Luova selviytyjä

- käyttää mielikuvitustaan – joko välttää epämielellisiä tosiasioita tai löytää ratkaisuja ongelmiinsa
- luo myönteisiä mielikuvia
- tulkitsee uniaan
- uskoo vaistoonsa (intuitio).

Henkinen selviytyjä

- hakee merkityksiä tai selityksiä uskonnosta, jostain aatteesta, erilaisista arvoista tai sosiaalisesta vastuunkannosta.

Fysiologinen selviytyjä

- käyttää alkoholia tai huumausaineita
- toimii fyysisesti ja liikunnallisesti
- pyrkii rentoutumaan
- syö ja nukkuu paljon.

2. Ympäristön suhtautuminen

- Miten lähiympäristö (Marjan sisko, siskon mies, isoisä Henrik, opettaja ja koulupsykologi, päiväkodin henkilökunta) suhtautuu menetyksen kokeneeseen perheeseen?
- Pyydä oppilaita kertomaan, miten lähiympäristön heidän mielestään olisi tullut suhtautua. Mitä henkilöt olisivat voineet tehdä toisin?
- Pyydä oppilaita pohtimaan pareittain tai ryhmissä, miten vaikeassa tilanteessa olevaa kaveria voisi auttaa. Apukysymyksiä: Miten sinua on autettu? Millaista apua olisit kaivannut? Mikä auttamisessa on vaikeaa?

3. Kärsimyksen ongelma

- Miten perheen isä ja isoisä ottavat elokuvassa kantaa kärsimyksen ongelmaan? (Jos Jumala on kaikkivaltias ja hyvä, miten on mahdollista, että maailmassa on pahaa ja kärsimystä?)
- Pyydä oppilaita ottamaan esim. pareittain kantaa seuraaviin väitteisiin:
 - Kärsimys ei ole pahaa.
 - Paha on välttämätöntä: täytyy olla pahaa, jotta voisi olla hyvää.
 - Pahuus ja kärsimys ovat seurausta ihmisen tahdonvapaudesta.
 - Luodessaan ihmisen Jumala luopui vapaaehtoisesti kaikkivaltiuudestaan.
 - Kärsimys on rangaistus ihmisen pahuudesta.
 - Kärsimys ei ole peräisin Jumalasta vaan saatanasta.
 - Jumala on salattu, joten emme voi tietää kärsimyksen tarkoitusta.

Lähde: Suokko & Tuovinen: *Theo – pyhän piirit – opettajan aineisto* (Otava 2002)

- Muodosta elokuvan henkilöiden ajatusten ja väitteiden pohjalta oma näkemyksesi kärsimyksestä.

Materiaalin ovat laatineet äidinkielen ja kirjallisuuden lehtori Sari Kuusniemi ja uskonnon ja psykologian lehtori Laura Paljakka Martinlaakson lukiosta.

Oppimateriaalin on tuottanut Anna-Liisa Puura-Castrén Koulukinosta.